

Наслов оригинала:

John Hersey: Hiroshima

First published in the *New Yorker*, August 1946

Copyright © John Hersey, 1966.

Прво издање на српском језику 2014. године

This translation published by arrangement with
Alfred A. Knopf, an imprint of The Knopf Doubleday Group,
a division of Penguin Random House, LLC.

Књига 8

Едиција ВИКТОРИЈА

Доноси књије о борби за победу

Џон Херси

ХИРОШИМА

С енглеског превела Алиса Кољеншић Радић

Први пут објављено у часопису
ЊУЈОРКЕР, августа 1946. године

Магелан Прес
Београд, 2014.

САДРЖАЈ

Белешка издавача (енглеско издање)	7
Један: тихи бљесак.....	15
Два: пожар.....	35
Три: детаљна истрага је у току	65
Четири: плава трава и дивље хризантеме	91
Белешка издавача (српско издање).....	121
О писцу.....	123

БЕЛЕШКА ИЗДАВАЧА

(енглеско издање)

У понедељак 6. августа 1945. године започело је ново доба људске историје. Након више година интензивног истраживачког рада и многобројних експеримената које су у Америци, у каснијој фази, спроводили научници различитих националности – међу њима и Јапанци – човек је најзад нашао начин да заузда силе које држе на окупу саставне делове атома; а онда их је тог дана употребио. Одлуком америчких војних власти која је, кажу, донесена упркос протестима многих научника који су сарађивали на пројекту, на Хирошиму је бачена атомска бомба. Директна последица тога била је смрт приближно 60 000 мушкараца, жена и деце Јапана, док је око 100 000 људи повређено; у ватреној експлозији је уништен скоро читав један лучки град од 250 000 становника. Индиректна последица била је та да је Јапан неколико дана касније признао пораз и да се Други светски рат завршио.

Током месеци који су уследили, до западних читалаца је стизало веома мало тачних и поузданих вести о детаљима разарања које је изазвала употреба атомске бомбе по први пут. У Европи и Америци је надугачко објашњавана фантастична нова сила коју је наука ставила човеку на располагање; описивала су се истраживања и експерименти који су довели до овог, до сада највећег, откровења тајни природе. С друге стране, говорило се и о проблемима које би ново оружје могло да проузрокује у будућности. Размењивали су се узаврели аргументи у

вези са етичком страном ове врсте бомбе: да ли је Јапанце требало претходно упозорити да Америка има намеру да је искористи? Да ли је пре стварне употребе, као упозорење Јапанцима, пред непријатељем требало организовати демонстрацију експлозије на неком удаљеном месту где би начињена штета била минимална? О осећањима и реакцијама грађана Хирошиме у вези са баченом бомбом се, међутим, уопште није писало. Није ни могло да се напише било шта осим потпуних измишљотина: о томе се, наиме, није знало ништа.

У мају 1946. године часопис *Њујоркер* послао је новинара и аутора књиге *Звоно за Адано* Џона Херсија на Далеки исток да сазна шта се заиста десило у Хирошими: да интервјуише оне који су преживели катастрофу, да покуша да опише шта су видели, осећали и шта им је било у мислима, шта је за њих значио нестанак њиховог града, њихових живота, домова, нада и пријатеља – укратко, да сазна колика је била цена која је плаћена у људској патњи, и коју је реакцију та патња проузроковала. Херси је у Јапану провео месец дана, прикупљајући материјал, уз малу, готово никакву, помоћ окупационих власти. Његове приче долазе из уста сведока. Они који говоре у његовој књизи су живи појединци а не типски ликови склопљени на основу карактеристика различитих људи. Он прича њихову причу, користећи у највећој могућој мери њихове речи. Херсијева прича је објављена 31. августа 1946. године. Први пут у историји *Њујоркера* појавио се број који међу својим познатим корицама, са којих се смешила излетничка фотографија – јер корице се припремају далеко унапред – није садржао ниједан сатиричан текст, ниједан стрип,

ниједно дело из жанра фикције, ниједан стих и ниједну интелектуалну досетку: у целом броју није било ничега осим реклама и Херсијеве приче од 30 000 речи.

Прича је исплетена од искустава шесторо људи који су се затекли у Хирошими када је изнад ње експлодирала бомба и који су чудним стицајем околности успели, ако ништа друго, макар да спасу себи живот. Један је Немац, мисионар, свештеник римокатоличке цркве. Осталих петоро су Јапанци: један лекар из болнице Црвеног крста, један лекар са приватном праксом, једна канцеларијска службеница, један протестантски свештеник и кројачева удовица. Дуго времена пошто је бачена бомба нико од њих није схватао шта се заправо догодило: нису знали да је са животом какав су познавали завршено, да су их случај, или судбина, или – како би макар двоје од њих то представили – Бог, одабрали да одиграју споредне улоге беспомоћних у трагедији каква до тада није виђена. Мало-помало, временом су постали свесни величине ужаса који је у тренутку уништио читав свет који им је био близак.

Херсијева живописна и истовремено до чињеница огољена прича говори о томе шта је бомба урадила сваком од ових шесторо људи понаособ, описујући сате и дане који су за њом уследили. Написана је трезвено, не покушавајући ни на који начин да „да драмски допринос агонији“ – Херсијево економисање речима чини је на моменте чак скоро хладном. За шест обичних мушкараца и жена, сам догађај и оно што се потом збивало били су, чини се, баш такви.

Изворна намера *Њујоркера* била је да причу објави као фељтон. Уредник је, међутим, у тренутку инспирације

схватио да прича мора да се објави као јединствена целина и решио да Херсијевом ремек-делу реконструкције посвети цео број. Херси је десет дана грозничаво прерађивао и гланцао текст, дајући га у штампу део по део, а да нико изван *Њујоркера* није знао шта се припрема. Тридесет првог августа, историјски број се појавио у свом уобичајеном формату и изазвао до тада највећу сензацију у историји америчког новинарства: цео број је распродат само неколико сати пошто је изашао. Захтеви за прештампавање приче у другим америчким новинама преплавили су редакцију: из *Њујорк хералд ѿрибјуна*, *Вашињѿон ѿосѿа*, *Чикаѿо сана*, *Босѿѿон ѿлоуба*. Радио-компанија АБЦ је, у четири дела, пренела делимичну верзију текста чије је скраћивање надгледао лично Херси. Приближно педесет дневних новина је добило дозволу да причу објави као фељтон, а ауторски тантијема су на Херсијев захтев – по плаћању обавезног пореза – одлазили америчком Црвеном крсту. Алберт Ајнштајн је наручио хиљаду примерака *Њујоркера* у ком је објављена прича. Од аутора је чак тражено да прода и права на сценско приказивање, али је он одбио да одобри драматизацију приче. Британски дневници и новински синдикати моментално су телеграфски затражили да купе право на прештампавање: руководство *Њујоркера*, међутим, није дало дозволу за скраћивање текста па се, с обзиром на то да је у Енглеској на снази била штедња хартије, објављивање приче у целини показало немогућим. Права да књигу штампа у Сједињеним Америчким Државама купила је кућа Алфред А. Кнопф, док је Клуб америчке књиге месеца одабрао да је одштампа „са стране“. Радио-кућа ББС (BBC)

купила је права да на свом Трећем програму пренесе комплетан чланак у четири епизоде.

Сматрајући да Херсијева прича заслужује најширу могућу заступљеност у Великој Британији, издавачка кућа *Penguin Books* је истог тренутка послала телеграм у Алфред А. Кноф и прибавила права да је изда у облику књиге. Та књига је сада пред вама, издата у тиражу од 250 000 примерака и – са изузетком прилагођавања британском правопису – идентична ономе што је објављено на странама *Њујоркера*.

До сада су објављене многе приче које – у мери у којој то безбедност дозвољава – говоре о томе како функционише атомска бомба. Ова књига, међутим – по први пут – не описује тријумф науке, компликоване машинерије, нове елементе и математичке формуле, већ говори о томе шта бомба производи – кроз очи неколицине људи који су то доживели: кроз очи оних који су прошли једну од најстрашнијих катастрофа у историји света, и преживели је.

ХИРОШИМА

*Следећа најомена
објављена је 31. августа 1946. године у ЊУЈОРКЕРУ
као уводна реч за чланак Џона Херсија*

Ове недеље ЊУЈОРКЕР сав свој уреднички простор посвећује чланку који се бави скоро потпуним уништењем једног града атомском бомбом и тиме шта се догодило његовим становницима. То ради у уверењу да тренутно веома мали број људи схвата размере невероватне рушилачке моћи овог оружја, и да би било добро да сви размислимо о ужасним импликацијама његовог коришћења.

I

ТИХИ БЉЕСАК

Шестог августа 1945. године, тачно у осам и петнаест ујутру по јапанском времену, у тренутку када је експлозија атомске бомбе бљеснула над Хирошимом, госпођица Тошико Сасаки, службеница кадровског одељења Источноазијске фабрике калаја, таман је била села на своје радно место и окренула главу како би се обратила девојци за суседним столом. У том истом тренутку, др Масаказу Фуџији се, у намери да прочита свој омиљени дневник *Осака Асахи*, укрштених ногу спуштао на под терасе у својој приватној болници са које се пружао поглед на једну од седам река које секу Хирошиму. Гђа Хаџуо Накамура, удовица кројача, стајала је крај кухињског прозора и гледала како сусед руши сопствену кућу зато што је била подигнута на месту које је, у случају напада из ваздуха, одређено да послужи као чистина која ће зауставити ширење пожара. Отац Вилхелм Клајнсорг, немачки свештеник из реда исусоваца је, заваљен на кауч на последњем спрату тропратне мисионарске куће, у доњем вешу читао језуитски часопис *Stimmen der Zeit*, док је др Теруфуми Сасаки, млади хирург у великој модерној градској болници Црвеног крста корачао болничким ходницима, носећи у руци узорак крви на ком је требало да се уради Васерманов тест. Велечасни г. Кијоши Танимото, пастор методистичке цркве у Хирошими, застао је на улазу у кућу богаташа у предграђу Кои и припремао се да истовари колица пуна ствари које

је склонио из града, у страху од дуготрајног бомбардовања које су сви у Хирошими очекивали, а које су авиони Б-29 могли да започну сваког часа. Атомска бомба је убила сто хиљада људи; ово шесторо успели су да је преживе. Још увек им није јасно зашто, с обзиром на смрт толиких других. Сви се сећају ситних случајности или радњи које су их спасле – корака које су у неком тренутку направили, одлуке да се склоне у неки затворен простор или уласка у први трамвај који је наишао, уместо да сачекају следећи. А сада знају и то да су, самим чином преживљавања, проживели десетине живота и видели више смрти него што су икада мислили да ће морати. У време експлозије, нико није знао ништа.

Велечасни Танимото је тог јутра устао у пет сати. Био је сам у парохијској кући јер му је супруга са једногодишњом бебом често проводила ноћ код пријатељице у Ушиди, предграђу на северу. Од свих важнијих градова у Јапану, само два још увек није посетио Б-сан, или господин Б – како су Јапанци са мешавином поштовања и зловољне фамилијарности називали бомбардере Б-29: Хирошиму и Кјото. Као и сви његови суседи и пријатељи, и г. Танимоту је већ било доста нервозног ишчекивања. Чуо је, до у најнепријатније детаље, приче о масовном бомбардовању Куре, Ивакунија, Токујаме и других оближњих градова, и био сигуран у то да ће ускоро доћи ред и на Хирошиму. Није добро спавао јер је током претходне ноћи било неколико ваздушних узбуна. Те узбуне су у Хирошими већ неколико недеља биле редовна појава јер су бомбардери Б-29 користили језеро Бива, североисточно од града, за своје место груписања, тако да су супер-тврђаве надлетале обалски део недалеко од Хирошимае, без обзира на то који

су град Американци у тим приликама гађали. Учесталост ваздушних узбуна и чињеница да се господин Б никада до сада није појавио у Хирошими изазивале су узнемиреност становника; говоркало се да Американци за њихов град припремају нешто посебно.

Г. Танимото је ситан човек који воли да прича. Лако се насмеје, али и заплаче. Црна коса му је раздељена по средини и прилично дуга; израженост чеоних костију изнад обрва и мала уста, бркови и брада дају му чудан, старо-млад изглед. Делује као дечак који истовремено поседује и мудрост; као неко ко је и слаб и ватрен. Креће се нервозно и хитро, али са уздржаношћу која говори да се ради о опрезном, пажљивом човеку. И баш ове особине је испољио током nelaгодних дана који су претходили експлозији бомбе. Од супруге је затражио да ноћи проводи у Ушиди, а време је проводио преносећи ствари из своје цркве у густо насељеној стамбеној области Нагарагава у кућу произвођача рејона у Коију, удаљену две миље од центра. Произвођач рејона г. Мацуи је своју празну вилу ставио на располагање извесном броју својих пријатеља и познаника како би ови све што им је важно могли да склоне на место које је било на сигурној удаљености од онога што се сматрало главном метом будућег бомбардовања. Г. Танимото је уз помоћ ручних колица са лакоћом сам преместио столице, нотне књиге, Библије, ствари са олтара и црквену документацију, али су основа органа и усправан клавир захтевали додатну помоћ. Претходног дана му је пријатељ по имену Мацуо помогао да у Кои пребаци клавир; он је, заузврат, обећао да ће данас помоћи г. Мацуу да премести ћеркине ствари. Због тога је устао тако рано.

Г. Танимото је спремио себи доручак. Био је ужасно уморан. Напор који је изискивало преношење клавира претходног дана, непроспавана ноћ, недеље забринутости, неуравнотежена исхрана и бриге његових црквених следбеника – све то заједно довело је до тога да се сада није осећао способним за још један дан рада. Међутим, мучило га је још нешто: г. Танимото је студирао теологију на колеџу Ејмори у Атланти, у савезној држави Џорџија; дипломирао је 1940. године, одлично говорио енглески језик, облачио се у америчку одећу и дописивао се се многим америчким пријатељима све до самог почетка рата. Окружен људима опседнутим страхом од тога да их неко шпијунира – а можда и сам опседнут тиме – схватио је да ситуација постаје све непријатнија. Полиција га је испитивала већ неколико пута, док је неколико дана раније чуо да његов утицајни познаник г. Танака – пензионисани руководилац бродске компаније Тојо Кисен Каиша, антихришћанин и човек који је широм Хирошиме био познат, како по свом разметљивом филантропском деловању, тако и по личном тиранском понашању – иде околу и говори како Танимоту не треба веровати. Како би се јавно показао као добар Јапанац, г. Танимото се прихватио места председавајућег у својој локалној месној заједници, тонаригуми. Ова функција је списку његових редовних брига и задужења додала још и организацију противваздушне одбране за двадесетак локалних породица.

Тог јутра, г. Танимото је ка кући г. Маџуа кренуо пре шест часова. Када је стигао, сазнао је да ће њихов товар тог дана бити тансу, велики јапански орман пун одеће и покућства. Кренули су. Јутро је било савршено јасно

и толико топло да је већ тада било јасно да дан неће бити пријатан. Неколико минута након што су кренули, огласиле су се сирене за ваздушну опасност – звук у трајању од једног минута који је упозоравао да се приближавају авиони, али који је за грађане Хирошима значио само незнатну опасност, с обзиром на то да се могао чути сваког јутра у то исто време; тада је небом пролазио амерички авион који је прикупљао временске податке. Два мушкарца су наставила да вуку и гурају ручна колица кроз улице града. Хирошима има облик лепезе и својим највећим делом лежи на шест острва која праве седам рукаваца који се гранају из реке Оте. У његовим главним трговинским и стамбеним квартовима, који заузимају приближно четири квадратне миље у центру града, живело је три четвртине становништва, чији је број, као резултат неколико ратних програма евакуације, са 380 000 смањен на око 250 000 људи. Фабрике, као и друга стамбена насеља и предграђа, компактно саграђена, окруживала су ивице града. На југу су били докови, аеродром и Унутрашње море са разбацаним острвцима. Са три преостале стране делте простирали су се планински венци. Г. Танимото и г. Мацуо прошли су прво кроз трговински центар који је већ био пун људи, па преко двеју река ка стрмим улицама Коија, а онда њима узбрдо до предграђа и обронака. Знак за престанак ваздушне опасности огласио се баш када су, идући долином, почели да се удаљавају од густо нанизаних кућа (јапански радар-оператери су, приметивши само три авиона, претпоставили да се ради о извиђачкој мисији). Није било лако гурати колица узбрдо, па су, пошто су свој товар некако довели до степеница, застали да се на тренутак одморе. Од града их је штитило крило куће. Као и већина

кућа у том делу Јапана, и ова се састојала од дрвеног оквира и зидова који су држали тежак кров од црепа. Ходник на улазу је, са наслаганим балама постељине и одеће, лично на хладну пећину препуну дебелих јастука. Преко пута куће, десно од улазних врата налазила се велика, мушичаво уређена камена башта. Јутро је било мирно, а место свеже и пријатно.

А онда се небом проломио неописив бљесак. Г. Танимото се јасно сећа да се кретао од истока ка западу, од града ка брдима. Деловао је као платно начињено од сунчеве светлости. И он и г. Мацуо били су ужаснути – и обојица су имали времена да реагују (јер су од центра експлозије били удаљени 3200 метара, тј. више од три километра). Г. Мацуо је трчао степеницама ка кући, скочио међу бале постељине и закопао се међу њих. Г. Танимото је направио четири-пет корака и бацио се између две велике стене у башти, јако ударивши о једну од њих. Како му је лице било прибијено уз камен, није видео шта се потом догодило. Осетио је изненадан притисак, а онда су по њему попадали иверје, делови дасака и комади црепа. Није чуо звук експлозије (скоро нико у Хирошими се не сећа да је бомба произвела било какав звук. С друге стране, рибар који се у том тренутку налазио у свом сампану на Унутрашњем мору, недалеко од Цузуа, човек са којим су живеле ташта и свастика г. Танимотоа, видео је бљесак и чуо страховиту експлозију; од Хирошима је био удаљен скоро тридесет километара, али је бука била већа него када је Б-29 погодио Ивакуни, који је удаљен само осам).

Када је најзад скупио храброст, г. Танимото је подигао главу и видео да је кућа произвођача рејона срушена.

Помислио је да бомба мора да је пала баш на њу. Прашина која се подигла била је толико густа да је деловало као да се смркава. У паници је потрчао ка улици, не помисливши ниједног тренутка на г. Мацуа, који је остао под рушевинама. Док је трчао, приметио је да је зид око имања срушен – али у правцу куће, а не од ње. Прво што је на улици видео била је група војника коју је већ виђао како копа брдо са супротне стране, правећи једно од хиљаду подземних склоништа. Из њих су Јапанци имали намеру да пруже отпор инвазији, једно по једно брдо, један живот за један живот. Војници су излазили из рупе у којој је требало да буду безбедни, док им се са глава, груди и леђа сливала крв. Ћутали су, затечени.

Заогрнут нечим што је деловало као локални облак прашине, дан је тонуо у све већи и већи мрак.

Нешто пре поноћи, у ноћи пре него што је бачена бомба, спикер градске радио-станице је саопштио да се јужном делу острва Хоншу приближава две стотине бомбардера Б-29 и саветовао становнике Хирошима да се евакуишу у тзв. „безбедне области“. Гђа Хацујо Накамура, кројачева удовица, која је живела у кварту по имену Набори-Чо и одувек имала обичај да ради тачно оно што јој се каже, подигла је своје троје деце – десетогодишњег дечака Тошија, осмогодишњу девојчицу Јаеко и петогодишњу Мијеко – из кревета, обукла их, и са њима одшетала до војне зоне у североисточном делу града, познате као Источна парадна област. Тамо је размотала мадраце за спавање и положила децу на њих. Спавали су до скоро два сата по поноћи, када их је пробудила бука авиона који су прелетали Хирошиму. Чим су авиони прошли, гђа Накамура је са децом кренула назад. Кући су стигли нешто после пола три.

Одмах је укључила радио, који је, на њено незадовољство, баш тада кренуо да емитује нови знак за узбуну. Када је погледала децу и видела колико су исцрпљена, и када се присетила свих оних бесмислених одлазака у Источну парадну област и враћања из ње током претходних недеља, схватила је да, упркос инструкцијама које су допирале са радија, једноставно нема снаге да крене још једном. Децу је ушушкала у вреће за спавање поређане по поду а онда и сама легла негде око три сата и одмах заспала, толико чврсто да се, када су авиони касније прелетели њену кућу, није пробудила на њихов звук.

Сирене су је тргле из сна око седам часова. Устала је, брзо се обукла и пожурила до куће г. Накамота, председника месне заједнице, да га пита шта да ради. Он јој је рекао да остане код куће, осим у случају ако сирена – са неколико испрекиданих звукова – не објави непосредну опасност. Вратила се кући, подложила шпорет у кухињи и села да чита јутарње локалне новине, *Чујоку*. На њено велико олакшање, у осам сати се огласила сирена за престанак опасности. Чула је како се деца мешкоље, па им је сваком дала по шаку кикирикија и рекла им да остану у креветима јер су уморни од ноћашњег пешачења. Надала се да ће поново заспати, али је човек у кући која је била окренута директно ка југу почео да прави страховиту буку, ударајући чекићем, откивајући, цепајући и растурајући даске. Локална влада је – као, уосталом, и сви други – била уверена да ће град ускоро бити нападнут, па је кренула да притиска са претњама и упозорењима како би се завршиле широке траке празног простора, које би, надали су се, заједно са рекама могле да послуже за локализацију пожара

који би се појавили као последица бомбардовања. Тако је сусед сада невољно жртвовао своју кућу у корист градске безбедности. Само дан раније из префектуре је наређено да све физички способне средњошколке проведу неколико дана помажући да се рашчисте те траке празног простора, па су и оне започеле са радом чим је сирена објавила престанак ваздушне опасности.

Гђа Накамура се вратила у кухињу, проверила пиринач и загледала се у човека на улици. Прво јој је ишао на живце због буке коју је правио, али се касније до те мере сажалила над њим да се готово расплакала. Њене емоције биле су усмерене баш на комшију који је, даску по даску, рушио сопствену кућу у време када је уништење ионако деловало неизбежно; с друге стране, без сумње је осећала и некакву уопштenu жалост према читавој заједници, а нарочито према самој себи. Није јој било лако. Њен муж Исава је отишао у војску одмах пошто се родила Мијако, и о њему много дуго није чула ништа, све док 5. маја 1942. године није примила телеграм који се састојао од седам речи: „Исава је часно изгубио живот у Сингапуру“. Касније је сазнала да је погинуо 15. фебруара, на сам дан пада Сингапура, и да је био каплар. Исава није био претерано успешан као кројач, а његов једини капитал била је шиваћа машина марке Санкоку. После његове смрти, када је његова зарада престала да стиже, гђа Накамура је извадила шиваћу машину и почела и сама да шије. Од тада је, махом у сиромаштву, шивењем издржавала децу.

Док је гђа Накамура стајала и посматрала комшију, угледала је бљесак који је био бељи од било чега белог што је до тада имала прилику да види. Није видела шта се десило

са човеком на улици: мајчински инстинкт ју је натерао да се окрене ка деци. Успела је да направи један једини корак (кућа је од експлозије била удаљена 1230 метара, тј. нешто више од километар), када ју је нешто подигло; учинило јој се да је преко уздигнуте платформе за спавање одлетела у суседну собу, праћена деловима сопствене куће.

Када је слетела на под, по њој су попадали комади дрвета и киша црепова; све јој се, затрпаној, замрачило. Није била дубоко под рушевинама, па је устала и ослободила се. Чула је како једно од деце виче: „Мајко, помози ми!“ и видела да је њена најмлађа, петогодишња ћерка Мијеко закопана до груди и да не може да се помери. Док је гђа Накамура френетично пробијала пут ка малецкој, од друго двоје деце није било ни трага ни гласа.

У данима који су претходили експлозији, др Масаказу Фуџији је као успешан лекар, хедониста и човек са тада већ прилично слободног времена, дозвољавао себи луксуз да спава до девет сати, некад и до пола десет. На срећу, тог јутра када је бачена бомба, морао је да устане рано како би пријатеља који му је био у посети отпратио до железничке станице. Пробудио се у шест и, пола сата касније, са пријатељем ушао на станицу која није била далеко, преко две реке. До седам се вратио кући, баш у време када су сирене објавиле узбуну. Појео је доручак а онда се, с обзиром на то да је јутро већ постало топло, скинуо у доњи веш и сео на терасу да прочита новине. Тераса је била чудно саграђена, као, уосталом, и остатак зграде. Др Фуџији је био власник једне чисто јапанске творевине: приватне болнице са само једним лекаром. Уздигнута над водом реке Кјо и саграђена непосредно поред истоименог моста, зграда је

имала тридесет шест соба, за тридесет пацијената и њихове рођаке. У Јапану је, наиме, обичај да, када се неко разболи и оде у болницу, један или више чланова породице пођу и ту живе са њим како би му кували, прали га, масирали га и читали му, и да би му пружали непрестани осећај породичне подршке, без које би се сваки јапански пацијент осећао прилично јадно. Др Фуџији није имао кревете за пацијенте, већ само сламнате мадраце на размотавање. С друге стране, поседовао је најмодернију опрему: рендген, апарат за дијатермијско загревање, као и одличну лабораторију облепљену керамичким плочицама. Зграда је била саграђена две трећине на земљи, док се једном својом трећином ослањала на стубове пободене изнад воде реке Кјо. Тај висећи део, у коме је живео др Фуџији, изгледао је несвакидашње али је лети нудио пријатно освежење; са терасе, окренуте од центра града, пружао се леп поглед на реку којом су доле-горе непрестано пловили излетнички чамци. С времена на време, када би се Ота и њене притоке подигле и кренуле да плаве тај предео, др Фуџији је осећао извесну nelaгоду. Ипак, деловало је да су стубови довољно чврсти и са кућом никада није било никаквих проблема.

Др Фуџији је већ око месец дана био прилично беспослен јер је у јулу – како се број нетакнутих градова у Јапану смањивао и полако постајало јасно да ће и Хирошима највероватније бити нападнута – почео да одбија пацијенте, уз речи да у случају пожара неће бити у могућности да их евакуише. Остало их је само двоје – жена из места Јано, са повређеним раменом, и младић од двадесет пет година који се опорављао од опекотина које је задобио када је погођена челичана недалеко од Хирошима, у којој је радио.

О докторовим пацијентима се бринуло шест медицинских сестара. Супруга и деца су му били на сигурном; супруга и један син су живели поред Осаке, а други син и две ћерке су се повукли на фарму на острву Кјушу. Са доктором су остали само његова нећака, собарица и мушки слуга. Имао је мало посла, али му то није сметало јер је имао уштеђевину. У педесетој години, био је здрав, друштвен и смирен. Пријало му је да вечери проводи пијући виски са пријатељима, али увек умерено и само уз разговор. Пре рата волео је марке вискија које су се увозиле из Шкотске и Америке; сада му је сасвим одговарала и најбоља јапанска марка, Сунтори.

Др Фуџији је прекрштених ногу сео на беспрекорно чист мадрац прострт на поду, ставио наочаре и почео да чита новине *Осака Асахи*. Волео је да чита новине из Осаке јер му је тамо била супруга. А онда је видео бљесак. Окренутом од центра и очију уперених у новине, учинило му се да је он бљештавожуте боје. Збуњен, кренуо је да устане. Тог тренутка болница (удаљена 1400 метара од центра) се наткрила над њим и уз страшну ломљаву стропоштала у реку. Још увек у положају у ком је био док је покушавао да се подигне на ноге, доктор је полетео унапред, на страну, котрљао се, одбијао и закачињао. Изгубио је осећај за све око себе јер су се ствари одвијале невероватном брзином; а онда је осетио воду.

Пре него што је имао времена и да помисли да му прети смрт, др Фуџији је схватио да је жив и да га, у облику слова V, два дуга дебела држе чврсто стиснутог у пределу груди, као комад хране међу штапићима за јело. Стајао је усправно и није могао да се покрене; глава му је, чудо

над чудима, била изнад воде, а тело и ноге потопљени. Остаци његове болнице били су разбацани свуда унаоколо, окружени лудачким асортиманом поломљених дасака и лекова против болова. Лево раме га је ужасно болело. Више није имао наочаре.

У јутро када је експлодирала бомба, језуитски свештеник Вилхелм Клајнсорг се није осећао добро. Јапанска ратна исхрана му није била довољна, а осећао је и nelaгоду странца у земљи која је показивала све већи степен ксенофобије; од када је Отаџбина поражена, нису били омиљени чак ни Немци. У својој тридесет осмој години отац Клајнсорг је изгледао као дечак који је превише нагло израстао – лице му је било мршаво, Адамова јабучица веома изражена, а груди упале. Руке су му ландарале а стопала била превелика. Ходао је трапаво, нагињући се помало унапред. Непрестано је био уморан. Да би све било још горе, већ два дана је, као и други свештеник, отац Цислик, имао проблема са прилично болним и незгодним проливом; били су убеђени да им је то од пасуља и црног хлеба који су се делили на тачкице и којима су били принуђени да се хране. Друга два свештеника која су живела на поседу мисије у кварту Набори-Чо – отац Ласал и отац Шифер – имали су срећу да избегну њихову муку.

Оног јутра када је пала бомба, отац Клајнсорг се пробудио око шест, и пола сата касније – мало је каснио због болести – започео мису у малој дрвеној капели саграђеној у јапанском стилу, у којој није било уобичајених клупа у редовима јер су следбеници клечали на поду застртим мадрацима, окренути ка олтару, који је био укра-

шен прелепом свилом, месингом, сребром и тешким везом. Тог јутра, у понедељак, присутни су били само г. Такемото, студент теологије који је живео у згради мисије; г. Фукаи, секретар епархије; г. Мурата, хришћанству изузетно посвећен кућепазитељ мисије, и преостали свештеници. Сирене су се огласиле после саме мисе, док је отац Клајнсорг читао молитву захвалности. Прекинуо је са обредом и мисионари су се повукли у већу зграду са друге стране имања. Тамо, у својој соби у приземљу, десно од улазних врата, отац Клајнсорг се пресвукао у војну униформу коју је набавио док је предавао у средњој школи Роко у Кобеу и коју је облачио кад год би се огласиле сирене за ваздушну опасност.

Отац Клајнсорг је увек после узбуне излазио да погледа у небо. Када је овога пута изашао, са радошћу је приметио само авион који је прикупљао временске податке и који је свакога дана, отприлике у исто време, прелетао Хирошиму. Задовољан тиме што се ништа не дешава, ушао је унутра и доручковао са осталим свештеницима замену за кафу и хлеб на тачкице, који су му тог јутра – с обзиром на околности – били посебно безукусни. Свештеници су седели и разговарали док у осам сати нису зачули знак за престанак узбуне. Тада су се разишли по згради. Отац Шифер се повукао у своју собу да нешто напише. Отац Цислик је сео у усправну столицу у својој соби, ставио јастук преко стомака како би умањио болове и узео да чита. Отац Ласал је у својој соби стајао поред прозора и размишљао. Отац Клајнсорг се попео у собу на трећем спрату, скинуо са себе сву одећу осим доњег веша и легао на кауч да чита *Stimmen der Zeit*.

После ужасног бљеска који га је подсетио на нешто што је као дечак прочитао о великом метеору који се сударио са

земљом, отац Клајнсорг је имао времена (јер је од центра био удаљен 1280 метара) само за једну мисао: бомба је пала право на нас. Тада је, на неколико секунди, или минута, потпуно полудео.

Никада није сазнао како је изашао из куће. Следеће чега је постао свестан било је то да тумара по повртњаку мисије у гаћама док му се крв лагано слива из ситних посекотина дуж леве плећке; да су све зграде у околини срушене, осим зграде језуитске мисије, коју је свештеник по имену Гропер, који се ужасно плашио земљотреса, још одавно био учврстио једном, а онда и додатно, други пут; да се напољу смркло, и да кућепазитељ Мурата-сан стоји поред њега, не престајући да понавља речи „Шу Језусу авареми тоамаи! Исусе, Господару наш, смилуј нам се!“

У возу којим се из села у ком је живео са мајком враћао у Хирошиму, хирург болнице Црвеног крста др Теруфуми Сасаки размишљао је о непријатној ноћној мори која га је мучила током претходне ноћи. Мајчина кућа у Мукајхари је од града била удаљена око педесет километара, и требало му је два сата да возом и трамвајем стигне до болнице. Целе ноћи је немирно спавао. Пробудио се сат раније него иначе и, сав успорен и под малом температуром, размишљао да ли уопште да крене на посао. На крају га је на то натерао осећај одговорности, па је кренуо ранијим возом. Ружан сан га је посебно уплашио зато што је, макар површно гледано, био уско везан за његову узнемирујућу тренутну ситуацију. Имао је само двадесет две године и управо је завршио обуку на Источном медицинском факултету у Цингтау, у Кини. Био је, у неку

руку, идеалиста и веома су га узнемиравали неадекватни медицински услови у месташцу у унутрашњости у ком му је живела мајка. После осам сати посла и четири сата која је проводио у превозу, почео је тамо, на своју руку и без дозволе, да посећује болеснике у вечерњим сатима. Недавно је сазнао да је казна за недозвољено бављење медицином веома висока; колега лекар кога је о томе питао га је најозбиљније прекорио. Свеједно, наставио је. У ноћашњем сну је стајао крај кревета сеоског пацијента када су полиција и лекар са којим се консултовао упали у собу, зграбили га, извукли напоље и сурово испребијали. У возу је мало фалило да реши да престане са медицинским радом у Мукајхари; веровао је да дозволу за рад неће добити, јер ће власти сматрати да би она неповољно утицала на његово обављање редовних дужности у болници Црвеног крста.

На железничкој станици је одмах ухватио трамвај (касније је израчунао: да је тог јутра кренуо возом којим обично иде, и да је морао неколико минута да чека трамвај, као што се то често дешавало, у време експлозије би био у близини центра и сасвим сигурно би погинуо). У болницу је стигао у двадесет до осам и јавио се главном хирургу. Неколико минута касније отишао је у собу на првом спрату и једном пацијенту извадио крв из вене како би му урадио Васерманов тест. Лабораторија у којој се налазио инкубатор за тестирање била је на трећем спрату. Држећи узорак крви у левој руци и ходајући помало сметено, у складу са тим како се читавог јутра осећао – највероватније због ружног сна и непроспаване ноћи – пошао је главним ходником у правцу степеница. Тек је за корак био прошао

пored отвореног прозора, када је рефлектована светлост бомбе, као гигантски фотографски блиц, бљеснула низ ходник. Спустио се на једно колено и рекао себи, како то умеју само Јапанци, „Сасаки гамбаре! Буди храбар!“ Удар је тек тада погодио болницу (зграда је од центра била удаљена 1500 метара). Наочаре које је носио су му одлетеле са лица; флаша крви се разбила о зид; јапанске папуче су му спале са стопала – али је, захваљујући месту на ком се налазио, остао неповређен.

Др Сасаки је гласно позвао главног хирурга по имену а затим одјурio до његове канцеларије, где га је затекао страшно исеченог стаклом. У болници је владала велика конфузија: велики преградни зидови и плафони су попадали по пацијентима, кревети су се испревртали, прозори се изломиле и исекли пацијенте, крв је била испрскана по зидовима и подовима, инструменти разбацани посвуда; многи пацијенти су трчали наоколо вриштећи, а многи су и лежали, мртви. (Колега који је радио у лабораторији у коју је пошао др Сасаки био је мртав; пацијент, онај крај кога је малопре стајао и коме је пре само неколико тренутака главна брига био страх од сифилиса – такође). Др Сасаки је схватио да, осим њега, у болници нема других неповређених лекара.

Уверен да је непријатељ погодио само њихову зграду, др Сасаки је узео завоје и кренуо да превија ране по болници. За то време обогалени и умирући грађани Хирошима су се несигурним корацима кретали ка болници Црвеног крста, започињући инвазију која је довела до тога да др Сасаки на дуго, дуго времена заборави ноћну мору која га је мучила у приватном животу.

Оног дана када је пала бомба, гђица Тошико Сасаки, службеница Источноазијске фабрике калаја – која није у родбинској вези са др Сасакијем – пробудила се у три сата ујутру како би обавила неке додатне кућне послове. Њен једанаестомесечни брат Акио је претходног дана имао болове у stomачићу; мајка га је одвела у педијатријску болницу Тамура и тамо остала са њим. Двадесетогодишња гђица Сасаки морала је да припреми доручак за оца, брата, сестру и себе, а – с обзиром на то да болница у ратним условима болесницима није издавала храну – и све оброке за мајку и бебу за тај дан. Храну је морала да припреми рано, како би отац, који је радио у фабрици у којој су се производили гумени чепови за уши артиљераца, могао да је понесе када крене на посао. Било је већ скоро седам сати када је све завршила, опрала и склонила посуђе. Породица је живела у Коију, тако да јој је до фабрике калаја у делу града по имену Канон-Мачи требало четрдесет пет минута. У фабрици је била задужена за личне картоне запослених. Из Коија је кренула у седам и, чим је стигла, отишла је са још неким девојкама из персоналног одељења у фабрички аудиторјум. Некадашњи службеник, цењени локални припадник морнарице, убио се претходног дана тако што се бацио под воз. Таква смрт се сматрала довољно часном да заслужи комеморацију која је у фабрици била заказана за то јутро у десет часова. Гђица Сасаки и остали су у великој сали припремили све што је било потребно за њено одржавање. За то им је требало двадесетак минута.

Вратила се у своју канцеларију и села за сто. Била је прилично удаљена од прозора који су се налазили са њене леве стране, док су иза ње стајале две високе полице

са књигама фабричке библиотеке коју су оформили службеници кадровског одељења. Сместила се за сто, ставила неке стварчице у фиоку и разместила документе. Помислила је како би могла да прођаска са девојком која је седела са десне стране пре него што почне да уноси податке у своје спискове са новим службеницима, онима који су отпуштени из војне службе и онима који су је напустили. Баш кад је окренула главу од прозора, собу је испунила заслепљујућа светлост. Парализована од страха, дуго је остала укочена у столицу (фабрика је од центра била удаљена 1450 метара).

Све је попадало, а гђица Сасаки је изгубила свест. Плафон се изненада сручио и пробио дрвени под, који се распао у иверје, са којим су пропадали и људи. Потом је за њима пао и кров. Али пре него што се десило било шта друго, полице са књигама које су се налазиле иза гђице Сасаки су попадале унапред, а њихов садржај ју је, поломљених и неприродно искривљених ногу, бацио на под. У тренутку када је почињало атомско доба, ту, у фабрици калаја, лежало је људско биће које су смрскале књиге.